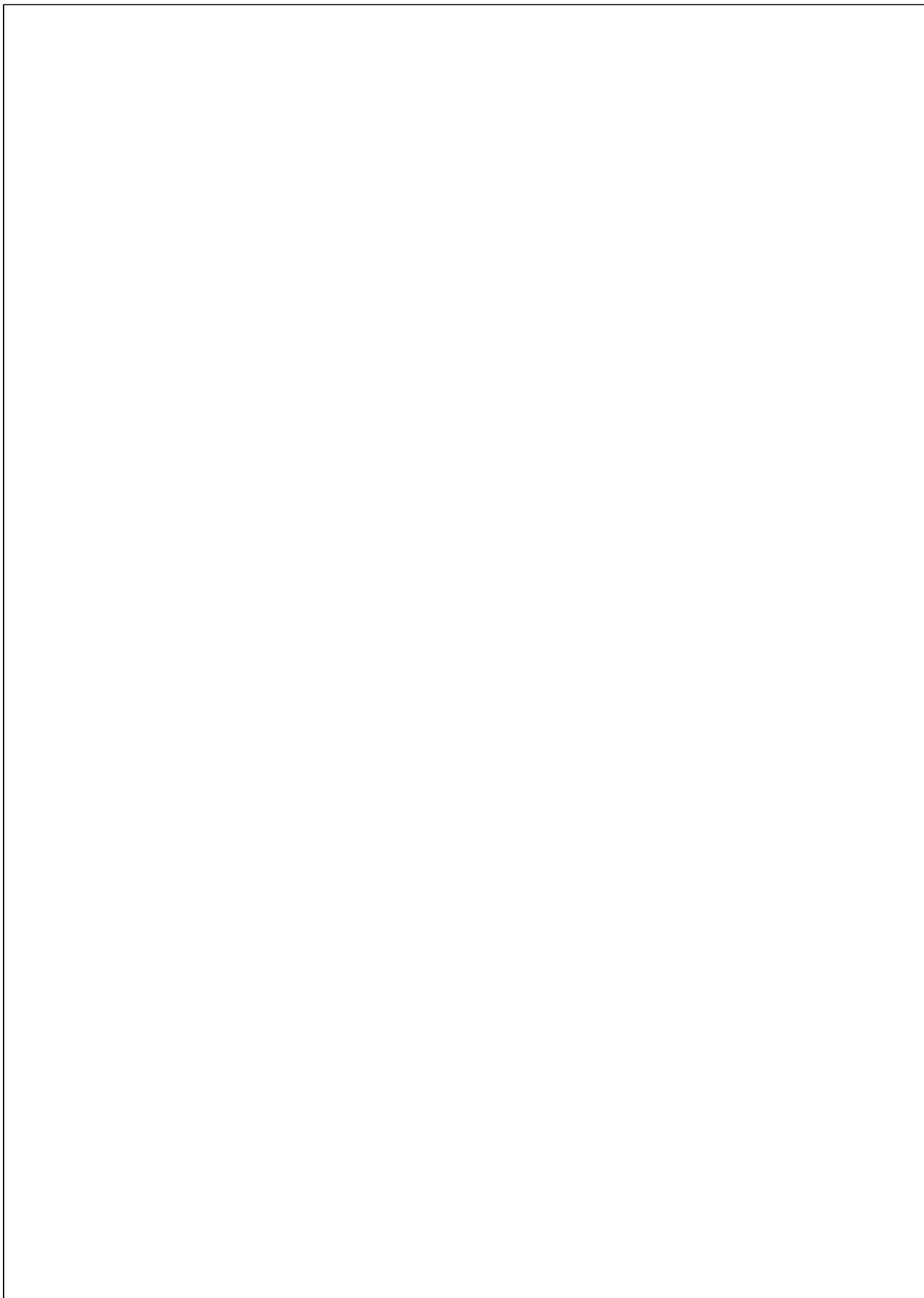

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/archiwum/234380,Daniel-Gucewicz-Zdobycie-Gdanska-przez-Armie-Czerwona-z-perspektywy-diecezji-gda.html>
26.02.2026, 17:59

Daniel Gucewicz: Zdobycie Gdańska przez Armię Czerwoną z perspektywy diecezji gdańskiej

W marcu 1945 r. Sowieci przystąpili do zdobywania zamienionego przez Niemców w twierdzę Gdańska. 23 marca wkroczyli do Sopotu, dzień później do Pruszcza Gdańskiego, a 25 marca, w Niedzielę Palmową, do Oliwy. Zmasowane ostrzały i bombardowania Gdańska zamieniło śródmieście w morze ruin. Początek Wielkiego Tygodnia był zarazem początkiem końca niemieckiego Danzigu.

03.12

[Armia Czerwona](#) [Kościoł](#) [Okupacja niemiecka](#) [Okupacja sowiecka](#)

Jako oficjalny dzień zdobycia miasta ogłoszono 30 marca. Walki na Mierzei Wiślanej oraz zalanych przez Niemców i niemal kompletnie wyludnionych Żuławach toczyły się do 9 maja.

Sowieci traktowali Pomorze jako ziemię zdobytą, nie odróżniając Niemców od ludności rodzimej. Zarówno w trakcie, jak i po zakończeniu walk zdobywcy sprofanowali wiele świątyń, powszechne były grabieże i dewastacje inwentarza kościelnego. W różny sposób uszkodzone zostały wszystkie świątynie, zwłaszcza te w śródmieściu. Ogółem w diecezji zniszczono niemal całkowicie 8 kościołów katolickich (czterech nigdy nie odbudowano), a 10 dalszych – w bardzo dużym stopniu.

Od razu po opanowaniu Oliwy funkcjonariusze NKWD aresztowali wszystkich księży, którzy tam przebywali (z bp. Karolem Marią Splettem na czele), i skierowali ich do różnych obozów. Biskup powrócił do Gdańska 29 marca, lecz pozostał w areszcie domowym do 10 maja. Do tego czasu diecezja pozbawiona była jakiegokolwiek władzy.

Działania bojowe, postępowanie Sowietów oraz ogólna fatalna, szczególnie dla starszych, sytuacja bytowa doprowadziły do śmierci kolejnych 13 kapłanów gdańskich (w tym aż czterech proboszczów), co stanowiło 18% stanu wszystkich księży diecezjalnych z początku roku. Jako kolejnych należałoby wymienić aktywnych w diecezji dwóch księży emerytów z innych diecezji, z którymi straty wzrastały do 20% stanu kapłańskiego.

Na terenie diecezji gdańskiej utracili życie również inni, nie tylko polscy, kapłani i osoby konsekrowane, więzieni w obozie koncentracyjnym Stutthof (jedną z ostatnich była dominikanka s. Julia Rodzińska z Wilna) bądź uciekający przez Sowietami (w tym kilkanaście katarzynek, m.in. s. Charytyna Fahl).

Przekształcenia ludnościowe i napływ duchowieństwa

Już od końca marca 1945 r. na ziemię gdańską napływali Polacy. Jednocześnie trwał sukcesywny *exodus* ludności niemieckiej. Nowi mieszkańcy pochodzili z niemal wszystkich stron: z najbliższej okolicy, czyli Pomorza, z centralnej i południowo-wschodniej Polski oraz Wielkopolski, z Kresów wschodnich (tzw. ekspatrianci), a także z krajów zachodnich (reemigranci). W Gdańsku pozostała też niemała grupa jego „dawnych” mieszkańców.

Wśród przybyszów byli polscy kapłani z wielu różnych diecezji, początkowo głównie zakonni,

przejmujący duszpasterstwo parafialne. Jako pierwsi pojawili się polscy pallotyni, którzy w naturalny sposób zastąpili swoich niemieckich współbraci przy administrowanym przez nich kościele Chrystusa Króla, ale też przyczynili się do zabezpieczenia sześciu innych świątyń lub parafii w całej diecezji.

Napływowi duchowni przejmowali świątynie ewangelickie, w większości już opuszczone lub częściowo zniszczone. Czasem dokonywali swoistej rewindykacji mienia utraconego w XVI w. lub później: franciszkanie konwentualni odzyskali kościół Trójcy Świętej i kaplicę św. Anny, a dominikanie – bazylikę św. Mikołaja. Podobne starania nie udały się cystersom, którzy chcieli rewindykować oba pomorskie kościoły katedralne (ostatecznie odebrali z rąk pastora ewangelickiego kościół w Oliwie). Jezuici ulokowali się we Wrzeszczu, salezianie na Oruni, franciszkanie reformaci w Nowym Porcie.

W kwietniu 1945 r. do diecezji powróciły dominikanki, które następnie uruchomiły domy dziecka i starców w Sopocie (po trzech latach przeniosły się do Gdańska). W kolejnych miesiącach przyjechały reprezentantki innych polskich zgromadzeń: pallotynek, elżbietanek, służebniczek, franciszek Rodziny Marii, siostry Najświętszej Duszy Chrystusa.

[Czytaj artykuł Daniela Gucewicza *Zdobycie Gdańska przez Armię Czerwoną z perspektywy diecezji gdańskiej* na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Armia Czerwona, Kościół, Okupacja niemiecka, Okupacja sowiecka

Artykuł